

Dokumenttielokuva *The Act of Killing* kertoo joukkosurmaajista Indonesiassa. Keskushenkilö Anwar Congo (kesk.) huvijalulla seuranaan pyövelikollegansa Herman Koto (oik.).

Huviretki hirttopaikalle

Dokumentti Indonesian joukkosurmista on niin tulenarka, että työryhmä esiintyy osin nimettömänä. HS:n haastattelussa ohjaaja Joshua Oppenheimer sanoo, ettei uskalla palata Indonesiaan.

Veli-Pekka Lehtonen HS

DOKUMENTTI alkaa kuin huviretkenä. Ollaan kerrostalon katolla Medanissa Indonesiassa. Joukkosurmaaja **Anwar Congo** tanssahtelee katolla cha-cha-chan askelin, laulaa ja hymyilee. Hän näyttää harmaantuneelta playboylta.

Hetkeä aikaisemmin herra on näyttänyt kameralle, miten hän tällä samalla katolla hakkasi, tappoi ja mestasi väkeä puoli vuosisataa sitten. Tekojensa jälkeen hän lähti baariin, juopottelemaan ja käyttämään huumeita. Anwar kuului nuorena kuolemanpartioihin Indonesiassa 1960-luvun puolivälissä. Hän tappoi ehkä jopa tuhat ihmistä.

Katolla Anwar kertoo kameralle miten hakkaaminen kävi kiusalliseksi. Verta tuli liikaa, jäi paha haju. Keksittiin siistimpi tapa: rautalangalla kuristaminen.

ANWAR CONGO on dokumenttielokuva *The Act of Killingin* kes-

kushahmo. Elokuvaa on pidetty isona tapauksena ympäri maailmaa. Ohjaaja **Joshua Oppenheimer** työryhmineen seurasi Anwar Congoa viiden vuoden ajan.

"Olin Indonesiassa tavannut ennen häntä neljäkymmentä vastaavaa rikollista", Oppenheimer kertoo HS:lle Skype-haastattelussa Kööpenhaminasta.

"Joka kerta rikolliset kertoivat auliisti surmista, siinä vaimojensa ja lastensa edessä, näyttivät tekopaikkoja ja kertoivat kauheita tarinoita viidakkoveitsistä, miekoista ja puukoista."

Oppenheimeria vaivasi, miksi he ylpeilivät teoillaan. Congon tapaukseen hän tarttui, koska tämän ahdistus tuntui tulevan

esiin pinnan alta. Elokuvantekijä uskoo, että tappajat kertovat teoistaan, koska he selittävät oikeaksi sen, minkä tietävät vääräksi. "Muuten he heräisivät joka aamu joukkomurhaajina."

OPPENHEIMER, 38, on Tanskassa asuva amerikkalainen elokuvantekijä, jolla on siteet Suomeen.

"Leikkaajani **Niels Pagh Andersen** asuu Helsingissä. Hänen puolisonsa on elokuväsäveltäjä **Sanna Salmenkallio**."

Syyskuussa Oppenheimer leikkaa taas Helsingissä uutta elokuvaansa *The Look of Silence*. Se kertoo samoista joukkosurmista, nyt uhrien omaisten kannalta.

Oppenheimer kiinnostui Indonesiasta vahingossa. Hän osallistui Lontoossa kymmenkunta vuotta sitten työpajaan, jossa kehiteltiin elokuvaa globalisaation kärsijöistä. Oppenheimerin aiheeksi valikoitui öljypalmuplanttaasin työläiset Indonesiassa.

DOKUMENTINTEKIJÄNÄ Oppenheimer on kokeilija. Uutta tekotapaa hän etsi *The Act of Killing* -gissä. Hirmutekoja kuvataan kuin oltaisiin dramaterapiassa tai musikaalia tekemässä. Murhaajat näyttelivät itseään, uskovat olevansa välillä kuin **Al Pacino**.

» Jatkuu seuraavalla sivulla

KOMMENTTI
Veli-Pekka Lehtonen HS
veli-pekka.lehtonen@hs.fi

Tässä on vuoden paras dokumentti

PIAN Suomessakin nähtävä *The Act of Killing* taitaa olla vuoden paras dokumenttielokuva.

Se kertoo joukkomurhaajista Indonesiassa vuonna 1965 ja minkälaisina sankareina heitä pidetään nyt. Periaatteessa elokuva kertoo mistä tahansa maasta, jossa on vaiettu historian vääryyksistä.

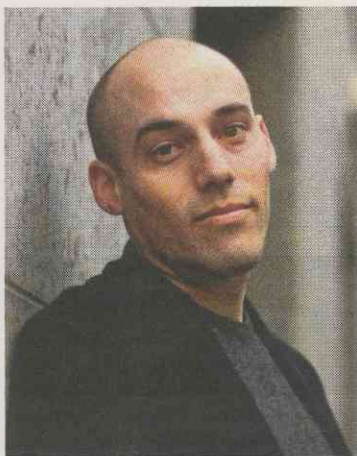
Veritekoja ei nähdä. Joukkosurmista puhutaan ja niitä käsitellään dramaterapian tapaan kun tappajat näyttelivät uudestaan kuristamiset, puukottami-

set, mielivaltaiset kuulustelut, kidutukset, uhkailut ja teloitukset. He tekevät tämän kaiken tarkasti, ylpeydellä, nauttien.

Juuri tekotapa tekee elokuvasta poikkeuksellisen, kun dokumentti, aikalaiskertomukset ja musikaali yhdistyvät. Samalla sekoittuvat arki, unet ja valheet.

Keskushenkilö on **Anwar Congo**, joka on tappanut arviolta tuhat ihmistä. Oikeuteen häntä ei saada, mutta kameran edessä hän tuntuu ymmärtävän tekojaan, ehkä katuukin.

KULTTUURI

Joshua Oppenheimer

Huviretki
hirttopaikalle

» Jatkoa edelliseltä sivulta

no tai Sidney Poitier. Elokuvan edetessä he ymmärtävät tekojaan, esittävät myös uhrejaan. Ohjaajan mukaan haastateltavat saivat päättää, mitä kertoivat ja minne kuvausryhmää vietiin.

Syällisyys on *The Act of Killing*in suuri teema. Oikeudenmukaisuuden asia on Oppenheimerille osin sukutaakka. Juutalaisvainot kohtasivat hänen isänsä perhettä, ja äidin puolelta suvussa on aktiivista ay-väkeä.

”Halusin elokuvalla näyttää, mitä ihmiselle tapahtuu, kun kaikki rakentuu valheille.”

DOKUMENTTI näyttää nyky-Indonesian, jossa vallanpitäjät ovat yhä osa rikollista väkivaltakoneistoa. Gangsterien avulla johdossa on myös varapresidentti Jusuf Kalla, joka Suomessa tuli tunnetuksi Acehin rauhanpro-

sessissa. Silloin Kalla poseerasi rauhanmiehenä **Martti Ahtisaaren** rinnalla. Oppenheimer ei pidä Kallaa alkuunkaan sankarina.

”Täyttä potaskaa. Jos on itse ollut ongelmien synnyttäjä, ja hallitus on itse palkannut konnia hakkaamaan ihmisiä, on helppo esiintyä rauhantekijänä.”

Jos Indonesia näyttäytyy rosvovaltiona, niin Oppenheimerin mielestä olemme kaikki globalisaation kautta osin vastuussa.

OPPENHEIMER kertoo, että *The Act of Killing* on aloittanut Indonesiassa kansallisen itsetutkiskelun. Sikäläinen media on alkanut kertoa menneisyydestä elokuvan jälkeen. Oppenheimer ei silti uskalla nyt palata maahan.

”En tiedä, tulisinko hakatuksi tai pidätetyksi. Ennen muutosta politiikan ylätasolla, paluu olisi riski”, Oppenheimer sanoo.

Oppenheimer kertoo elokuvan teon, sen tuomien painajaisten ja unettomuuden, muuttaneen myös häntä itseään.

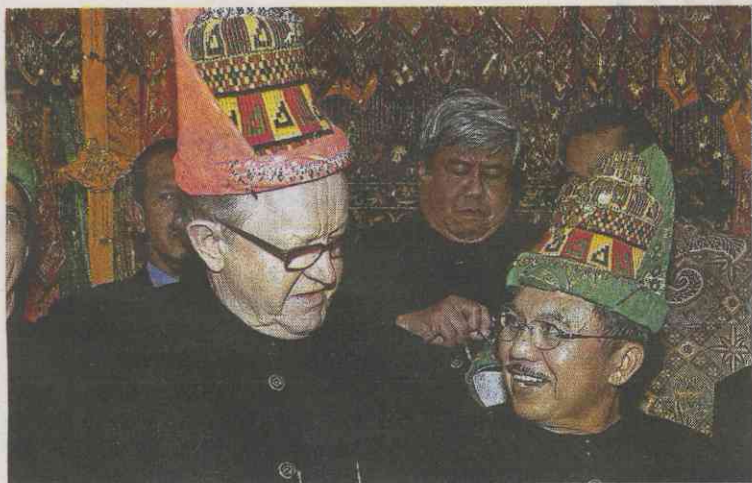
”Olen vähemmän tuomitseva. Kaikki me olemme ihmisiä, kaikki me valehtelemme itsellemme. Tehdä jotakin hirviöistä on eri asia kuin olla hirviö. Tuo ero on tärkeä”, hän sanoo.

Oppenheimer puhuu kauniisti kuvausryhmästään Indonesiasa. Monien sen jäsenten nimet on korvattu lopputeksteissä sanalla nimetön. Erityisesti Oppenheimer kehuu apulaisohjaajaansa, nimetöntä miestä.

”Harmi, ettei hän voi tulla elokuvan Suomen-ensi-iltaan. Se olisi liian vaarallista Instagramin ja Twitterin aikakaudella.”

» **The Act of Killing** syyskuussa R&A -festivaalilla ja TV2:n Doc-venturesissa 6. 11.

DAGANG TRI REUTERS

Martti Ahtisaari ja Indonesian varapresidentti Jusuf Kalla juhlimassa Acehien rauhan vuosipäivää vuonna 2006.

TAUSTA

Indonesian vaiettu joukkosurma

KENRAALI Suharto teki Indonesiassa vallankaappauksen vuonna 1965. Alkoi verilöyly, jossa on arvioitu tapetun ainakin puoli miljoonaa kommunistiksi uskotua. Dokumenttielokuvassa *The Act of Killing* uhriluvuksi arvioidaan yli miljoona ihmistä.

Murhia tekivät armeijan lisäksi puolisolitaalliset ryhmät ja rikollisjoukkot. Tapetuksi joutui myös muita kuin kommunisteja tai

sellaisiksi luultuja, muun muassa maan kiinalaisvähemmistöä. Kylmän sodan henkeen kuului, että joukkomurhat nähtiin lännessä sotana.

INDONESIASSA vuosien 1965–1966 joukkosurmista on viime vuosiin saakka vaiettu. Osin siksi, että nykyiset hallitsijat ovat vallassa surmien luoman pelon ilmapiirin turvin.